KÉPNOVELLÁK – NOVELLAKÉPEK

ZALAI KÁROLY – VAYSZADA KÁROLY

Nyári utca

Losonc, 1959, a nyári Ulica Garrigue Masaryka. Vayszada a bútorbolttal (nábytok) szemben áll és nézelődik. Természetesen fotótémára vadászik. A túloldalon páran egyedül álldogálnak, mások meg kis csoportokban beszélgetnek egymással. Nem lát köztük érdekes arcot. Emellett egy jó fotóhoz túl messze van mindenki. A többiek mindenféle irányba gyalogolnak, dolgukat intézik, bevásárolnak, nézelődnek, talán munkába mennek. Egy nő kerékpárjának kormányát tartva, minden bizonnyal azon töpreng, hova induljon a henteshez-e vagy a közértbe. Két férfi egymás mellett Vayszada mellett néz valakit, talán egy cimborát, aki-

vel be szeretnének ülni egy kocsmába sörözni, vagy elsétálnak együtt a parkba, ahol a blattot kezdik verni. Ami az időjárást illeti, a kisváros férfilakossága bizalmatlannak tűnik, mert a tűző napsütés ellenére, legtöbbjükön kardigán, zakó vagy mellény van, míg a nőkön látszik, alig várták már, hogy a napocska vállukat simogathassa, hisz szinte kivétel nélkül nyári ruhát vagy rövidujjú blúzt viselnek. Vayszada úgy érzi, hogy ebben a szinte gyógyítóan illatos, langy melegben az utca emberei végtelen derűvel telve lépdelnek, sőt, inkább szárnyalnak, és valamennyien abban bíznak, hogy aznap csak jó dolgok történhetnek velük: rövid lesz a postán a sor, ropogós zsömlét kapnak a közértben, mindent sikerül elintézni, a hölgyek pedig ezen felül még arról is álmodoznak, hogy látnak majd valami cuki cipőt vagy ruhát az egyik kirakatban, vagy új anyag érkezett a textilboltba. A férfiaknak, bár senkinek sem vallanák be, igazán nincs fontos dolguk, hisz a bevásárlást általában az asszony intézte, a gyerekek odahaza maradtak vagy éppen focizni mentek, a lányok a barátnőkkel sétafikálnak, a nagyi főzni kezdett, a nagyapó újságot olvas. Ám ők mégis útra keltek, miután észlelték, hogy a barkácsoláshoz szükséges, igen fontos csavarokért kell elugrani a vasboltba. De igazából csak sétálni akartak egyet ebben a ragyogó nyári napsütésben, mert odakint mindig történhet valami. Mi az, hogy valami!? Ha férfiember őszinte magához, azonnal tudja, mért kellett elindulni otthonról. Természetesen a nők csalogatták ki őket az odujukból! Az ilyen napokon már egy rövidke utcára vetett pillantás fölébreszti bennük az ősi vágyat, hogy megcsodálhassák a szebbik nemet, amely jó időben mindig sokkal többet mutat meg magából. Ilyenkor erősebben dobog a férfiszív, megborzong a bőr, és arra áhítozik a teremtés koronája, hogy tanúja lehessen a csodának, amidőn föltűnik valahol, mintegy az égből aláereszkedve egy-egy szemrevaló fehérnép. Vayszada is ilyesmiben reménykedett. És már messziről észrevette a két nőt, akik nyári ruhában, karjukon táncoló színes, legújabb divat szerint készült táskával, büszke, magabiztos lépteikkel, azonnal kitűntek a sokaságból. És bár mindkét nő karcsú testét ruha takarta, Vayszada mindent látott. Látta a keblek csúcsán nyiladozó mellbimbókat, a csipkével díszített hófehér melltartókat, bugyikákat, látta a tarkójukon édesen megcsillanó pihéket (pedig nem is láthatta), érezte a fülbevalók finom súlyát, ahogy a cimpákon billegtek, lélegzet-visszafojtva figyelte cipőik gyémánt koppanását, azonnal megérezte a bőrén pillantásuk finom tüzét, lenyűgözte őt hajkoronájuk, ahogy karjukat tartották, ahogy a nyári szellő belekapaszkodott egy-egy hajtincsükbe, ahogy megcsókolta a vállukat, meglebbentette a szoknyájukat, és végignyalta kacér nyakukat. Vayszada pár pillanatig arra vágyott, hogy női ruha lehessen, ily módon óvta, simogatta,

ölelgette képzeletben a nők buján hullámzó testét. Tekintete belekapaszkodott vádlijuk ívébe, hajszálaikba, csípőjük ringásába, és egész lelkét átitatta a nők lépteinek erotikus ritmusa. És akkor megtörtént egy újabb csoda! A két nő váratlanul jobbra fordult, és úgy döntött, hogy csaknem Vayszadával szemben sétál át az úton. Így a fotós akadálytalanul gyönyörködhetett bennük, amint nagy mesélések közepette, nevetgélve, egyszerre lépdelve és kézen fogva felé közeledtek. Mint valami színes vitorla, úgy libbent a szoknyájuk, már hallotta hangjukat, föl-fölcsattanó nevetésüket, és mintha az illatuk is belekúszott volna az orrába. Mekkora szerencse, hogy a fényképezője mindig nála volt, anélkül sohase indult el otthonról. Így aztán hamar a szeméhez illesztette a kamerát, beállította a távolságot, és csak arra várt, hogy az istennők az úttest közepére érjenek. A jobb oldali, vadítóan csíkos ruhában, akinek művészi konty díszítette fejét, nagyon elmerült a mesében, ezért elkerülte a figyelmét a fotós. Ám a baloldali azonnal észrevette Vayszadát, és rámosolygott. Micsoda boldog és elégedett mosoly volt! Akárha megköszönte volna, a fotós hódolatát. Vayszada ekkor kattintotta el a gépet. Várt egy picit, és miközben leengedte a kezét, tovább gyönyörködött bennük, és érezte, hogy remegnek a lábai a felindulástól. Szerencsére épp egy terebélyes fa mellett állt, így nekitámaszkodhatott a törzsének, és onnan falta tovább a lenyűgöző látványt, hogy minden részletét örökre megjegyezhesse. Amikor elmentek előtte, a jobboldali nő kecsesen biccentett neki, mint egy régi ismerősnek. De hát az is volt, jutott Vayszada eszébe! Hiszen hosszú perceken át figyelte őket, s szinte mindent tudott róluk. Ismerte lépteiket, ruhájukat, nevetésüket, az illatukat is megjegyezte, amely hosszú ideig ott kavargott még mögöttük. Meg aztán „ott voltak" már mindketten a gépben. Most hazaviszi, és bármikor, akárhány példányban előhívhatja őket. Már nem tehetnek ellene semmit. Örökre az övé lett mindkettő!

A kubikus

Nem is tudja, mikor mászott először lapáttal a kezében az árokba. Tán tizenhat éves lehetett. Csak arra emlékszik, hogy a gonosz szerszám rettenetesen föltörte a kezét. De azóta, olyan kemény a tenyere, mint a lapát nyele. Hogy fájt a háta, és hogy sajogtak az éjjel az izmai! Ez is elmúlt. Az öregek persze sipítoznak, hogy majd később ő is érezni fogja a derekát meg a térdét. De hol van az még! Nem gondol rá. Minek? Semmire se gondol, az a legjobb. Vagyis néha, titokban álmodozik. Hogy majd a pénzen, amit hó végén a borítékban talál, mit vesz. Jó ruhát, új öltönyt, fehér inget, nyakkendőt, így megy majd végig a falun. Hogy mindenki lássa! Ilyesmiken gondolkodik, meg a munka közben néha eszébe jut a gyerekkora. A nagyapja nagyon értett a lovakhoz. Az anyja a világ legjobb gulyáslevesét csinálta, ha volt rá pénzük, ha az apja el nem itta. Az oroszok ölték meg negyvenötben. Ő nem iszik. Három gyereke van. A cigin kívül nincs is szórakozása. De annak füstölni kell! Megáll, nekitámasztja a lapátot az árok oldalának, előveszi komótosan az öngyújtóját, kiveszti a

nadrágzsebből a gyűrött paklit, alaposan megnézi, melyikre gyújtson rá, mert nem mindegy az, aztán kipöccent egyet, a szájába illeszti, kattan az öngyújtó, a láng megperzseli a rudacskát, és mohón beszívja az ízes füstöt, ami aztán munka közben ott bondorodik körülötte, és finoman az arcát simogatja. Az első slukk a legfinomabb. Napi másfél doboz. Jobban megy tőle a munka. Hétközben munkásszálló, hétvégén vonat. Már jó egy évtizede. És közben ás. Néha arra gondol, hogy talán már körbeásta földet. Sapka mindig van a fején, még melegben is, valahogy jobban érzi magát benne. A fiatalok hajadonfőtt dolgoznak. Az ő dolguk. Nyáron mindig félmeztelen, mert, utálja, ha ráizzad az inge. Amióta gépek vannak, egyszerűbb a munka. Korábban föl kellett csákányozni a betont meg az aszfaltot. Az aztán kemény tud lenni! De elbírt azzal is. Technika dolga. Csak ismerni kell a csákányt. Biztos kéz kell hozzá, meg persze gyakorlat. De most itt a gép, és ripsz-ropsz megcsinálja, amivel ők korábban napokat bajlódtak. És milyen szép egyenes az árok széle. Öröm nézni! Nem dől be. Ez a haladás. Látja azt is, hogy egyre több az autó az utcán. Van már telefonfülke is, de ő még nem telefonált soha. És eldöntötte, nem is fog. Amikor megmeghúzza a vizesflaskát, szeret gyönyörködni az arra suhanó, gusztusos női lábakban. Szép nyugodtan melózik, semmi kedve a munkába belehalni. Ha főnöknek nem tetszik, csinálja maga. De az öreg tudja, hogy nem szabad hajtani őket, mert ha összevesznek, ő húzza a rövidebbet: fogja a munkakönyvét és megy tovább. Kubikusra mindig szükség van. Neki aztán mindegy, melyik munkásszálláson veri esténként a blattot. Még jó, hogy a bőre nagyon bírja a napot. Tavasszal ugyan leég, fáj néha, de aztán elmúlik, és olyan barna lesz, mint egy néger. Van a munkának bizonyos üteme. Ezt kell megtalálni. Néha dalol is magában, ilyenkor a legkönnyebb. Ha elfelejti a világot. Van olyan, hogy csak azt veszi észre, már a következő sarokhoz jutott. Fogalma sincs, hogy ilyenkor, hol járnak a gondolatai. Egyetlen furcsa emlék maradt csak a fejében, ez újra meg újra eszébe jut. Mint most is. Abbahagyja a munkát, és lapátra támaszkodva utánagondol. Elmosolyodik, mert annyira szép volt. Homokos résznél járt, ahol csak úgy szaladt az lapát, ő meg a nyomában. És közben elgondolkodott. Amint dobálta a földet, úgy látta – miközben tudta: csak a szeme káprázik –, hogy körötte rétek vannak, ahol színes virágok ezrei illatoznak. Tovább lapátolt, és egyszerre csak a tengerhez ért. Közelről látta a hullámokat, ahogy körötte a partra futottak, pedig még Pozsonyban sem volt soha, nemhogy a tengernél. Ő meg csak lapátolt, méghozzá a tengerben. Igen könnyű volt, a vízben szinte csónakként siklott a szerszám. Különös módon az árok megmaradt mögötte: átlátszó volt, mint egy akvárium, belelátott a tenger kéklő mélyébe. Addig lapátolt, amíg egy

szigethez nem ért, ahol egy hatalmas pálmafa alatt gyönyörű, színes selyembe burkolózott lány állt, és őt hívta. Ledobta a lapátot a homokba, odament hozzá, és tétován megállt előtte. A lány ekkor egy mellette lévő kényelmes nádfotelre mutatott, ő pedig beleült, olyan tartással, mint egy igazi úr, a lány pedig a kezébe nyomott egy korsó, jéghideg italt. Fogalma sem volt, mit kapott, de ilyen finomat még sohasem ivott. A lány közben legyezte őt egy hatalmas zöld levéllel. Amikor végzett az itallal, a lány elvette a korsót, majd egy lapáttal a kezében tűnt föl mellette, amit pár méterre tőle beledöfött a földbe, és mutatta neki, hogy ott ásson. Aha, gondolta, hát akkor most jön a munka, mert soha semmi nincs ingyen. De nem kellett sokat dolgoznia. Alig kezdett bele, máris nagyot koppant a szerszám hegye. Egy ládikóra bukkant, amiről kiderült, hogy tele van kinccsel… Vayszada, amikor pár utcával arrébb visszatette a kameráját a tarisznyájába, arra gondolt, sohasem tud úgy elsétálni a kubikusok mellett, hogy ne fájdulna meg értük a szíve. Különösen az ilyen rettenetes forróságban, amikor szinte gyalogolni is nehéz, nemhogy lapátolni. És közben süt a hátukra a tűző nap. De az sem jobb, amikor zuhog. Télen meg a jéggé fagyott agyaggal kell küzdeni, amikor még súlyosabb a lapát. Olyan ez a munka, mint egy hosszú büntetés, ami akkor fog letelni, ha nyugdíjba mennek. Pedig nem követtek el semmi bűnt. És mennyi pénzért!? Így hát, miután lefényképezte ezt az árokban dolgozó férfit, elképzelt neki egy álmot. Azt remélve, hogy ez az álomkép majd fölszáll a levegőbe, és miközben ez az ismeretlen férfi mit sem sejtve árkot ás, majd rátalál, és belekúszik a fejébe. Neki ajándékozza. És látta is, hogy a férfi most abbahagyja a munkát, rátámaszkodik a lapátjára, kikerekedett szemmel maga elé bámul, zavartan megrázza a fejét, aztán pedig boldogan elmosolyodik. Pontosan úgy, mint aki kincsládikóra bukkant.

Várakozás

Jó lenne átjutni a túlsó oldalra. Jó lenne, ha mehetnél tovább: haza, a dolgodra, munkába, a közeli dombok közé kirándulni, vagy még tovább, mert arra felé visz az utad, habár lehet, hogy gyanús leszel, mit kószálsz ott a kertek alatt. De sajnos leeresztették a sorompót. Nincs tovább! Várakozni kell. Vajon meddig!? Ezt sajnos nem lehet tudni. Mivel itt élsz, tisztában vagy vele, nyugton kell maradni, és várni, ha a sorompó „le van eresztve." Nyilván nem szórakozásból áll ott a nagy fekete mozdony. Ha netán mégis erőt gyűjtenél, és rossz tapasztalataid ellenére, a lehető leg-udvariasabban megkérdeznéd a vezetőtől, meddig kell még várni, szinte biztos lehetsz abban, hogy azonnal és véglegesen elküld az anyádba. Ha egyáltalán válaszra méltat. De tegyük föl, tényleg fontos dolgod van, mondjuk a másik oldalon haldoklik valaki, akit látni szeretnél, aki utolsó erejével rád vár, vagy a feleséged éppen szül, vagy egyedül maradt a beteg nagymama, gyerek, szóval tényleg mihamarabb át kéne menned, és mert

elfogy a türelmed, és rákérdezel, nem lehetne-e arrébb menni a mozdonnyal, hogy ti, akik már hosszú-hosszú percek, negyedórák óta várakoztok, átmehessetek, és a svejcisapkás mozdonyvezető nagykegyesen hajlandó lenne meghallgatni, minden bizonnyal olyasmit vakkantana oda, hogy ő is vár, és már nagyon ideges, mert hiába füttyög a mozdonnyal, mint egy rigó, az a fatökű állomásfőnök a füle botját sem mozdítja. És ha netán elrohannál az állomásra, és ott szóba állna veled az illetékes elvtárs, akkor megtudnád, hogy ő is vár, méghozzá a központ utasítására; és már kétszer is telefonált, de nem veszi föl senki a kagylót „odafönt". De tegyük föl valami jótündér-elvtársnő a hátára venne, és elrepülnél vele a központba, és ott a portás nagy kegyesen beengedne titeket (habár az angyal-elvtársnőt alaposan megmotozná, mert gyanúsak lennének neki a szárnyai, és egy hosszú kérdőívet is ki kellene töltened, amely elsősorban azt firtatná, résztvettek-e a szüleid a munkásmozgalomban) és hosszas, már-már kilátástalannak tűnő keresgélés után – miközben szemüveges, zsíros hajú, pocakos hivatalnokok ide-oda küldözgetnének titeket –, végre rátalálnál az illetékes osztályra, és ott, többszöri kopogtatás után a nyegle és pimasz titkárnő esetleg beengedne az illetékes ügyintéző elvtárshoz, akkor vagy az derülne ki, hogy az elvtárs értekezleten van, vagy pedig az, hogy már órák óta telefonál a minisztériummal, épp a sorompó ügyében. Ilyesmikre gondolsz, miközben szótlanul, magadba fojtva a mérget, vársz (és unalmadban mindezt lefényképezed), és úgy próbálasz tenni, mintha nem lennél ideges. De talán nem is vagy az, hisz itt születtél és itt is élsz, már hosszú évek óta, s leszoktál arról, hogy bármit is megkérdezzél, nehezményezz, netán kiereszd a hangod. Mert még bajod lehet belőle. Ezért inkább csendesen magad elé meredsz, valami szebb emlék után kutatsz a múltban (nincs sok), álmodozol, terveket szősz, vagy elképzeled, hogy átjutottál a túloldalra, és folytatod a napod, csinálod a dolgod, meglátogatod a beteg nagymamát, a haldoklókat, odaadod a gyereknek gyógyszert, a táskádban lapuló édességet, vagy a túloldali dombok között sétálsz. Áttoltad a kerékpárt, a hatalmas bádogüstöt, amelyben majd a lehullott gyümölcsöt gyűjtöd össze, hogy titokban pálinkát főzz belőle, mint mindenki más a faluban, vagy medenceként szolgál majd az unokáknak, de az is lehet, hogy a szomszédodat fogod benne fölaprítani, mert már évek óta perben állsz vele, a végén pedig lelocsolod mésszel. És miközben ilyesmiken morfondírozol, rádöbbensz: tulajdonképpen már nem is vagy itt, hanem a túloldalon szárnyal szabad szellemed. Mert a sok-sok fölösleges és értelmetlen várakozással töltött időben megtanultál álmodozni, fejben sétálni, és titokban élni. Nem tudnak rólad semmit. Úgy állsz ott, olyan türelmesen és némán, sőt, mosolygós arccal, mintha a

világon a legjobb dolog a várakozás lenne. Elégedetten nézed a gyönyörű, nagytestű, fényesen fekete, feketén fényes mozdonyt, a KGST egyik új produktumát, amivel legyőzitek a halódó nyugatot, a kizsákmányolókat és imperialistákat. A vidám füttyszót hallgatod, amely zeneként száll a dombok között, és szinte festői módon elkeveredik a vastag füstfelleggel, mely aztán romantikus ködként beteríti a házak omladozó falát, a mocskos ablakokat, rozsdás kerítéseket, foghíjas tetőket, a köteleken száradó, kihipózott alsógatyákat, bugyikat és lepedőket. Körülöleli szeretetteljesen a szembe lévő háztetőre fölerősített, galambszaros vöröscsillagot, ráül a lélekre, bedugaszolja a fület, és jótékony homállyal ajándékozza meg a várakozók tekintetét. Így telik-múlik az idő. Beköszönt az ősz. Vastag levéltakaróban álltok, már alig látszik ki alóla az üst. De a téllel beköszöntő jéghideg szelek mindezt tovafújják, és ti rövidesen hótakaró alatt várakoztok, és már nem is fáztok a magatok vájt hóbarlang mélyén. Majd beköszönt a tavasz, az olvadás, és ti kellemesen meglepődtök, amikor kibukkan a jég fogságából a sorompó, egy picit rozsdásan, de még ott van, és ti is ott vagytok még valamennyien. Hála Istennek! Örültök egymásnak, hogy túléltétek ezt is, és már rügyeznek a fák. Vidáman köszöntitek a mozdonyt, de már új vezetője van, egy fiatalabb, de ugyanolyan mogorva. Őt sem kérdezitek meg, mikor fogják fölnyitni a sorompót, mert tudjátok, úgy sem válaszolna. Meg aztán megszoktátok e helyet, szinte már szeretitek. Ez a hazátok. És igazából, már nem is akarjátok, hogy valaha is megmozduljon ez a kedves-drága sorompó.